

Бібліотечний форум:

історія, теорія і практика

Науковий, інформаційний щоквартальний журнал

Засновник – фізична особа
Башун Олена Володимирівна
Реєстраційне свідоцтво
КВ № 21735 -11635 Р
від 21.12.2015
Заснований у грудні 2015 року,
м. Київ

Головний редактор
Олена Башун, канд. пед. наук

Звертайтеся до редакції:

вул. Бакинська, б. 37, к. 321,
м. Київ, 04086
067-625-36-52, 066-840-97-83
e-mail: olenabashun@gmail.com
Сайт журналу:
<http://www.libraryforum.info>

Журнал

“Бібліотечний форум: історія, теорія і практика”

Передплатний індекс **09923**
Передплатити журнал на CD, online,
off-line можна безпосередньо в
редакції
ISSN 2518-7341

Відповідальність за точність
поданих фактів, цитат, цифр
та прізвищ несуть автори
матеріалів.

Редакція залишає за собою
право літературного редагування
і скорочення статей.

Рукописні матеріали не рецензуються
і не повертаються.

Редакція не завжди поділяє
думку авторів.

За зміст рекламних та інформаційних
повідомлень редакція відповідаль-
ності не несе.

У разі передруку посилання на
журнал

«Бібліотечний форум: історія, теорія і
практика» обов'язкове.

© Бібліотечний форум: історія, теорія і практика

Інформаційний партнер
журналу –

Українська бібліотечна
асоціація

З	Бібліотеки і війна	
М	Амельченко Ю. Бібліотеки Одещини: адаптація до потреб воєнно-го часу.....	2
І	Глибицька С. Досвід роботи під час війни.....	5
С	Животовська В. Нові виклики у діяльності бібліотечних закладів Кіровоградщини під час війни.....	7
Т	Іваненко С. Особливості роботи бібліотеки Інституту електрозварювання імені Є. О. Патона Національної академії наук України в умовах воєнного стану.....	9
З	Калашнікова Н. Післясмак літературних роздумів про війну та літературу.....	13
М	Клюй Т., Казакова Л. Волонтерська діяльність Чернігівської обласної бібліотеки для дітей.....	15
І	Лугова Л. Бібліотека як безпечне місце.....	18
С	Палівода Т. Досвід волонтерської діяльності Запорізької обласної універсальної наукової бібліотеки.....	20
Т	Науково-дослідна робота бібліотек	
З	Луговцев Ю. Вивчення потреб працівників Одеської національної наукової бібліотеки у безперервній фаховій освіті (за результатами дослідження).....	22
М	Інтернет-технології в бібліотеках	
І	Голуб І. «Україніка»: національна спадщина 24/7.....	25
С	Туровська Л. Бази даних як складова сучасного бібліотечно-інформаційного комплексу.....	28
Т	Бібліотечно-бібліографічне обслуговування	
З	Шевченко О. Книго- і арттерапія – невід’ємні складові сучасної бібліотеки.....	30
М	Щербан Р. Інформаційному бюлетеню «lnva.net» – двадцять років.....	33
І	Мережа бібліотек	
С	Діденко Л. Сучасні послуги бібліотеки Полтавського університету економіки і торгівлі на підтримку неформальної освіти дорослих в університеті третього віку.....	36
Т	Проектна діяльність бібліотек	
З	Шматько О. Проєкт «ГОВЕРЛА» для місцевих громад Львівщини.....	39
М	Науково-методична робота	
І	Лупан А. Обласний конкурс краєзнавчих мініпроєктів «Краєзнавча бібліотечна пропозиція – громаді».....	43
С	Історичні розвідки бібліотек	
Т	Бересток Т., Чумак Н., Кадькаленко Л. До історії створення Київського туберкульозного інституту і наукової бібліотеки як важливого підрозділу науково-дослідної установи.....	45
З	Дмитрієва О. Микола Міхновський і Харківська громадська бібліотека у світлі публікацій.....	52
М	Видатні бібліотекарі, бібліографи	
І	Рудько І. Костянтина Малицька – письменниця, педагог, бібліограф (до 150-річчя від дня народження).....	54
С	Ювілеї бібліотек	
Т	Мацей О., Молчанова С. Стратегічна візія Наукової бібліотеки Хмельницького національного університету: від ідеї до втілення (до 60-річчя з дня заснування книгозбірні).....	57
	Пам’ятаємо	
	Лосієвський І. Романовський Валерій Станіславович. Некролог (26.06.1976 – 16.01.2023).....	60
	Літературна сторінка	
	Федорова М. Мрії. Система координат.....	62



Вивчення потреб працівників Одеської національної наукової бібліотеки у безперервній фаховій освіті (за результатами дослідження)

Стаття містить матеріали дослідження потреб працівників Одеської національної наукової бібліотеки у безперервній фаховій освіті.

Інтенсивні зміни в системі засобів передачі та отримання інформації, швидке зростання обсягів інформації, постійне оновлення теоретичних і професійних знань обумовлюють необхідність для бібліотечного фахівця бути постійно включеним в освітній процес, безперервно вдосконалювати свої професійні компетентності. Сприяти цьому має ефективна система підвищення кваліфікації бібліотекарів, оптимізація якої потребує, зокрема, вивчення потреб бібліотечних фахівців у безперервній фаховій освіті.

Для вирішення цієї проблеми сектором науково-дослідної роботи науково-методичного відділу Одеської національної наукової бібліотеки (ОННБ) було проведено локальне дослідження «Вивчення потреб працівників ОННБ у безперервній фаховій освіті».

Мета дослідження – оптимізація системи підвищення кваліфікації бібліотечних працівників ОННБ.

Завдання дослідження обумовлювалися його метою:

- визначити рівень згоди фахівців ОННБ з необхідністю постійно підвищувати свої професійні компетентності;

- з'ясувати, як фахівці ОННБ оцінюють свій рівень професійних знань, навичок та вмій;

- встановити причини, що перешкоджають бібліотекарям ефективно підвищувати свою кваліфікацію;

- визначити рівень затребуваності конкретних тем і рівень готовності щодо набуття та формування

навичок/вмінь;

- визначити рівень затребуваності конкретних освітніх заходів та форм навчання;

- з'ясувати загальний рівень вмотивованості навчатися.

Гіпотези дослідження

Г1. Більшість бібліотекарів ОННБ згодні з необхідністю постійного професійного розвитку.

Г2. Більшість бібліотекарів ОННБ вважають, що достатньо знають і вміють, але до лідерів змін себе не відносять.

Г3. Більшість бібліотекарів ОННБ не приділяють достатньо уваги безперервному навчанню через брак часу.

Г4. Бібліотекарі ОННБ першочергово зосереджені на оновленні компетентностей, що пов'язані з використанням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій.

Г5. Бібліотекарі ОННБ вважають курси підвищення кваліфікації найефективнішою формою навчання.

Г6. Більшість бібліотекарів ОННБ мотивує навчатися можливість кар'єрного зростання та матеріальне заохочення.

Г7. Бібліотекарі ОННБ більше схильні навчатися у досвідчених фахівців, які вміють цікаво викладати інформацію.

Об'єкт дослідження – бібліотечні працівники ОННБ.

Предмет дослідження – потреби працівників ОННБ у безперервній фаховій освіті.

Методологія дослідження

Науково-методичним відділом було розроблено анкету відповідно

**Юрій
Луговцев,**

бібліотекар I категорії
сектору
науково-дослідної
роботи
науково-методичного
відділу
Одеської національної
наукової бібліотеки,
кандидат філософських
наук

до викладених завдань та проведення анкетування бібліотечних працівників ОННБ. Анкету склали п'ять логічно пов'язаних розділів: Розділ 1. Соціально-демографічний. Розділ 2. Ставлення до безперервної освіти. Розділ 3. Знання, навички та вміння. Розділ 4. Основні освітні заходи та форми навчання. Розділ 5. Доповідач (сім закритих питань, було передбачено можливість запропонувати власний варіант відповіді у разі необхідності).

Результати дослідження

Соціально-демографічні характеристики респондентів

В анкетуванні взяла участь 123 бібліотечних фахівці ОННБ. З них 93 % – жінки, 7 % – чоловіки. За віком респонденти розподілилися таким чином: 20-30 років – 6 %, 31-40 років – 21 %, 41-50 років – 19 %, 51-60 років – 29 %, 61+ – 25 %; за освітою: вища бібліотечна – 20 %, вища не бібліотечна – 61 %, спеціальна – 18 %, середня – 1 %; за напрямками діяльності: обслуговування користувачів – 22 %, інформаційне бібліографічне обслуговування – 14 %, комплектування та наукова обробка документів – 10 %, інформаційні технології – 11 %, наукова діяльність – 12 %, культурно-просвітницька діяльність – 10 %, зберігання фондів – 15 %, зв'язки з громадськістю, проектна діяльність – 4 %, управлінська діяльність – 2 %.

Ставлення до безперервної освіти

100 % респондентів погодилися з тим, що бібліотекар має постійно оновлювати свої знання, навички та вміння шляхом самоосвіти. З них 92 % відчують потребу в організації освітніх заходів з удосконалення професійних компетентностей.

Ці дані підтверджують Г1 і свідчать, що переважна більшість фахівців ОННБ згодні з необхідністю постійного професійного розвитку. Однак відповіді респондентів на наступні два запитання анкети оголили деякі проблемні моменти.

Так, на запитання «Як Ви оцінюєте свій рівень професійних знань, навичок та вмінь?» 71 % опитаних відповіли, що достатньо знають і вмють, але лідерами змін себе не вважають. При цьому 19 % зазначили, що відчують певний брак знань та вмінь. Лише 10 % респондентів вважають, що достатньо

знають та вмють і усвідомлюють себе лідерами змін.

Отримані дані підтвердили Г2. Вони свідчать, що більшість бібліотекарів ОННБ потребують оновлення (актуалізації) своїх знань та навичок, оскільки лідером змін може себе вважати тільки той фахівець, який володіє актуальними («останніми») знаннями. Важливо підкреслити, що в умовах постійного збільшення знань процес їх актуалізації має бути безперервним. Той факт, що більшість бібліотекарів ОННБ це усвідомлюють, є позитивним сигналом.

Разом з тим 54 % респондентів зізналися, що вони не приділяють достатньо часу безперервному навчанню. Основні причини цього: фахівцям не вистачає часу (69 %), а також відсутність ефективних освітніх форм (19 %).

Ці дані підтверджують Г3 і породжують низку проблем. Проблема перша – раціональне використання бібліотекарем робочого часу; проблема друга – можлива перезавантаженість більшості бібліотекарів. Остання проблема породжує проблему ефективного планування трудової діяльності з обов'язковим акцентом на необхідність надати фахівцеві достатньо часу для оновлення своїх знань та вмінь. Для вирішення цих проблем потрібно окреме дослідження.

Потреби бібліотекарів у знаннях та рівень готовності щодо набуття навичок/умінь

Відповіді респондентів на восьме і дев'яте запитання анкети підтвердили Г4 – бібліотекарі першочергово зосереджені на оновленні компетентностей, що пов'язані з використанням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій. Серед тем із високим рівнем затребуваності у респондентів наступні: бібліотечні мобільні технології (38 %), створення баз даних, цифрових бібліотек (32 %), міжнародна бібліотечна співпраця (32 %), ефективний пошук інформації в Інтернеті (28 %). При цьому бібліотекарі демонструють високий рівень готовності щодо набуття навичок та вмінь з інформаційної грамотності (72 % постійно опановують, 27 % бажають опанувати) та медіаграмотності (55 % постійно опановують, 44 % бажають опанувати).

Ці дані необхідно враховувати при розробці курсу підвищення

кваліфікації бібліотекарів ОННБ. Водночас слід звернути увагу на тяжіння респондентів до розвитку проєктних вмінь (72 % бажають опанувати), лідерських вмінь (62 % бажають опанувати), презентаційних вмінь (60 % бажають опанувати).

Заходи та форми підвищення кваліфікації

Серед заходів підвищення кваліфікації респонденти часто надають перевагу професійному спілкуванню з колегами (64 %), читанню професійної літератури (37 %) та спілкуванню з колегами в соціальних мережах (22 %). Час від часу респонденти підвищують свою кваліфікацію за допомогою семінарів, тренінгів (80 %), конференцій (68 %), курсів підвищення кваліфікації (64 %), дистанційних курсів (43 %), масових відкритих онлайн курсів (41 %) тощо.

Ці дані частково перекликаються з відповідями респондентів на одинадцяте запитання анкети. Найефективнішими формами навчання респонденти вважають читання професійної літератури (75 %), професійне спілкування з колегами на роботі (64 %) та курси підвищення кваліфікації (60 %). Отримані відповіді частково підтверджують Г5 – курси підвищення кваліфікації як освітній захід і форма навчання користуються попитом у бібліотекарів, хоча і не в першу чергу. Позитивним є той факт, що бібліотекарі активно користуються професійною літературою і професійно спілкуються з колегами. Це може свідчити про відносно високий рівень професійної комунікації в ОННБ та схильність фахівців до професійного вдосконалення. При оптимізації системи підвищення кваліфікації бібліотекарів варто враховувати, що про освітні заходи респонденти дізнаються із сайтів бібліотек (65 %), онлайн розсилок (37 %), сайту УБА (37 %), френд-стрічок у соціальних мережах (34 %), спілкування з колегами (2 %). Важливо також зважати, що при виборі освітнього заходу респонденти звертають увагу передусім на відповідність формату і тематики заходу їхнім потребам (90 %), відгуки про майстерність доповідача (49 %), рівень проведення заходу (46 %).

Мотиваційні фактори підвищення кваліфікації та якості доповідача

Відповіді респондентів на чотирнадцяте запитання анкети спростували Г6. З'ясувалося, що основними мотиваційними факторами підвищення кваліфікації бібліотекарі вважають не кар'єрне зростання (10 %) і матеріальне заохочення (34 %), а відчуття значущості своєї роботи, бажання виконувати її краще (82 %) та бажання розвивати себе (68 %). Це свідчить, що фахове навчання з метою оновлення професійних компетентностей є частиною системи цінностей більшості бібліотекарів ОННБ.

Професійні якості доповідача (викладача)

Аналіз відповідей на останнє запитання анкети дозволив виявити окремі якості доповідача (викладача), з яким бібліотекарі хотіли б працювати. З'ясувалося, що респонденти більше схильні навчатися у досвідчених фахівців бібліотечно-інформаційної галузі (54 %), які мають глибокі знання з теми (70 %) та вміють цікаво викладати інформацію (79 %). Отримані відповіді підтвердили Г7.

Висновки

Локальне дослідження «Вивчення потреб працівників ОННБ у безперервній фаховій освіті» дозволило вирішити всі завдання, що були поставлені у програмі дослідження. Зокрема, були отримані такі результати.

1. Усі опитані бібліотекарі вважають, що бібліотечний фахівець має постійно удосконалювати свої професійні компетентності шляхом самоосвіти. Разом з тим переважна більшість респондентів відчувають потребу в організації освітніх заходів з підвищення кваліфікації. Це може бути пов'язано з тим, що окремому бібліотекарю, як правило, складно ефективно організувати особистий освітній процес без професійного супроводу та підтримки з боку керівництва, професійної спільноти, експертів бібліотечно-навчальної та інших суміжних галузей. Тому оптимізація програми підвищення кваліфікації фахівців ОННБ є актуальним питанням.

2. Більшість бібліотекарів ОННБ не вважають себе лідерами змін. Цей факт слід брати до уваги при плануванні освітніх заходів, оскільки ефективна реалізація стратегічних завдань бібліотечно-інформаційної галузі, зокрема,

пов'язана з наявністю у фахівців лідерських навичок.

3. Більш ніж половина респондентів (54 %) не приділяють достатньо часу безперервному навчанню через брак часу та відсутність ефективних освітніх форм. Ці дані породжують такі проблеми, як раціональне використання фахівцем робочого часу, можлива перезавантаженість частини бібліотекарів, недостатньо ефективне планування трудової діяльності тими відділами, фахівці яких не мають часу для підвищення своєї кваліфікації. Вирішення цих проблем потребує окремого дослідження.

4. Бібліотекарі ОННБ першочергово зосереджені на отриманні знань щодо використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій. Високим рівнем затребуваності у респондентів користуються такі теми, як бібліотечні мобільні технології, створення баз даних та цифрових бібліотек, міжнародна бібліотечна співпраця, ефективний пошук інформації в Інтернеті. При цьому фахівці ОННБ демонструють високий рівень готовності щодо набуття навичок та вмінь з інформаційної грамотності та медіаграмотності. Ці дані необхідно враховувати при розробці курсу підвищення кваліфікації. Водночас слід звернути увагу на тяжіння респондентів до розвитку проєктних, лідерських та презентаційних вмінь.

5. Найбільшим попитом у респондентів користуються такі заходи і форми навчання, як професійне спілкування з колегами, читання професійної літератури, курси підвищення кваліфікації. Той факт, що бібліотекарі часто звертаються до фахової літератури і професійно спілкуються з колегами, може свідчити про відносно високий рівень професійної комунікації в ОННБ та схильність фахівців до професійного вдосконалення.

6. При оптимізації системи підвищення кваліфікації фахівців ОННБ необхідно враховувати, що більшість бібліотекарів дізнається про освітні заходи із сайтів бібліотек, онлайн розсилок та сайту УБА. Крім того, важливо зважати, що при виборі освітнього заходу респонденти звертають увагу передусім на відповідність формату і тематики заходу їхнім потребам, відгуки про майстерність доповідача, рівень проведення заходу.

7. Дослідження показало, що

респондентів мотивує підвищувати професійну кваліфікацію насамперед відчуття значущості своєї роботи, бажання виконувати її краще та бажання розвивати себе. Це свідчить, що фахове навчання з метою оновлення професійних компетентностей є частиною системи цінностей більшості бібліотекарів ОННБ. Тому оптимізована програма підвищення кваліфікації має принести позитивні результати для бібліотеки.

8. З'ясувалося, що респонденти бажують навчатися у досвідчених фахівців бібліотечно-інформаційної галузі, які мають глибокі знання з теми та вміють цікаво викладати інформацію. Ці дані також потрібно враховувати при виборі доповідача для заняття з підвищення кваліфікації.

Виходячи з результатів дослідження, можна рекомендувати:

1. Розглянути можливість оптимізування наявної в ОННБ програми підвищення кваліфікації бібліотекарів згідно з результатами проведеного дослідження.

2. Виявити причини браку часу у певної частини працівників ОННБ для підвищення фахової кваліфікації.

3. Запропонувати фахівцям ОННБ такі освітні курси: розвиток лідерських навичок, бібліотечні мобільні технології, створення баз даних та цифрових бібліотек, міжнародна бібліотечна співпраця, ефективний пошук інформації в Інтернеті.

4. Продовжувати пропагувати фахівцям ОННБ необхідність професійного спілкування з колегами та читання фахової літератури.

5. Регулярно розміщувати на сайті ОННБ інформацію щодо наявних курсів підвищення кваліфікації та здійснювати електронні розсилки по відділах ОННБ про наявні онлайн курси.

6. При виборі доповідача для проведення занять з підвищення кваліфікації пріоритет надавати досвідченим фахівцям бібліотечно-інформаційної галузі, які мають глибокі знання з теми та вміють цікаво викладати інформацію.

7. Фахівцям, відповідальним за підвищення кваліфікації бібліотекарів, використати результати цього дослідження для оптимізації системи безперервної фахової освіти ОННБ.